

Dealing with organized crime based on redefining it through the lens of economic crimes based on criminological teachings of white-collar crimes

Mohammad Hasanpour¹, Maryam Valizadeh²✉

Abstract

Field and Aims: Organized crime, as one of the most complex and threatening criminal phenomena, needs a redefinition based on criminological, economic and legal developments. In this regard, examining organized crimes through the lens of economic crimes, especially relying on white-collar criminology, can lead to a deeper understanding of the nature of these crimes. With the aim of redefining organized crimes, this article investigates and analyzes the overlaps and interactions between economic and organized crimes and provides new solutions to deal more effectively with this type of crimes.

Method: It was done in the form of descriptive and analytical method.

Findings and Conclusions: Organized crime is part of the growing field of white-collar crime and deserves a place in it. On this basis, despite the obvious apparent differences between conventional accepted economic crimes and organized crimes, the second crime is a type of serious economic crime and as such deserves careful attention and a research position in white collar crimes. Due to the lack of a precise and accepted definition of economic crime, it is difficult to determine the full conceptual scope of this term, and crimes in this broad category can be described and defined in different ways and with various constituent elements. Also, the common aspect of the crime Economic and organized crime is motivated by profit. Profit motive is the intention or desire to achieve financial gain. It acts as a strong incentive to engage in an illegal activity. Therefore, the main reason for organized criminal groups to engage in illegal activities is to benefit from financial or other material benefits.

Keyword: white-collar crimes, organized crime, economic crime, Palermo Convention.

*Citation (APA): Hasanpour, M.; Valizadeh, M. (2023). Dealing with organized crime based on redefining it through the lens of economic crimes based on criminological teachings of white-collar crimes. *Applied criminology research*, 1(1), 45-65.

https://qacr.ir/article_715539.html?lang=en

1. PhD candidate in criminal law and criminology, University of Judicial Sciences and Administrative Services, Tehran, Iran. Email: mhasanpour70@gmail.com

2. PhD Candidate in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Sciences, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran. (Author). Email: vlizade.mrym@gmail.com

مقابله با جرایم سازمان یافته بر مبنای بازتعریف آن از دریچه جرایم اقتصادی مبتنی بر

آموزه های جرم شناسی جرایم یقه سفیدها

محمد حسن پور^۱، مریم ولی زاده^۲ ✉

چکیده

زمینه و هدف: جرایم سازمان یافته به عنوان یکی از پیچیده ترین و تهدیدآمیزترین پدیده های جنایی، نیازمند بازتعریفی مبتنی بر تحولات جرم شناسی، اقتصادی و حقوقی است. در این راستا، بررسی جرایم سازمان یافته از دریچه جرایم اقتصادی، به ویژه با تکیه بر آموزه های جرم شناسی یقه سفیدها، می تواند به فهم عمیق تری از ماهیت این جرایم منجر شود. این مقاله با هدف بازتعریف جای جرایم سازمان یافته، به بررسی و تحلیل همپوشانی ها و تعاملات میان جرایم اقتصادی و سازمان یافته پرداخته و راهکارهای جدیدی برای مقابله مؤثرتر با این نوع جرایم ارائه می دهد.

روش: پژوهش حاضر به روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است.

یافته ها و نتایج: جرایم سازمان یافته بخشی از حوزه روبه رشد جرایم یقه سفیدها و سزاوار جایگاهی در آن است. بر این مبنای، علی رغم تمایزات ظاهری مشخصی بین جرایم اقتصادی پذیرفته شده مرسوم و جرایم سازمان یافته، جنایت دوم نوعی از جرایم جدی اقتصادی است و به این ترتیب، مستحق توجه دقیق و جایگاه تحقیقاتی در جرایم یقه سفیدها است. با توجه به فقدان تعریف دقیق و پذیرفته شده از جرم اقتصادی، تعیین دامنه مفهومی کامل این اصطلاح دشوار است و جرایم در این دسته وسیع را نیز می توان به طرق مختلف و با عناصر تشکیل دهنده متنوع توصیف و نه تعریف کرد. همچنین، وجه مشترک جرم اقتصادی و جرایم سازمان یافته، انگیزه سود است. انگیزه سود، قصد یا تمایل به دستیابی به سود مالی است. این به عنوان یک انگیزه قوی برای شرکت در یک فعالیت غیرقانونی اعمال می شود. لذا، دلیل اصلی برای گروه های جنایتکار سازمان یافته برای درگیر شدن در فعالیت های غیرقانونی، سودبردن از آنها از منافع مالی یا منافع مادی دیگر است.

کلیدواژه ها: جرایم یقه سفیدها، جرایم سازمان یافته، جرم اقتصادی، کنوانسیون پالمو.

* استناددهی (APA): حسن پور، محمد؛ ولی زاده، مریم. (۱۴۰۲). مقابله با جرایم سازمان یافته بر مبنای بازتعریف آن از دریچه جرایم اقتصادی مبتنی بر آموزه های جرم شناسی جرایم یقه سفیدها. پژوهش های جرم شناسی کاربردی، ۱(۱)، ۴۵-۶۵.

qacr.ir/article_715539.html

۱. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم شناسی دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، تهران، ایران.

رایانامه: mhasanpour70@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم شناسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

(نویسنده مسئول). رایانامه: vlizade.mrym@gmail.com

مقدمه

بحث در مورد زمینه در حال ظهور «جرم‌شناسی جرایم یقه‌سفیدها» برای چند دهه ادامه داشته است که منبع اصلی آن از نوشته ساترلند در مورد جرایم یقه‌سفید در ایالات متحده در دهه ۱۹۴۰ است. همچنین، علاقه علمی به مفهوم جرم اقتصادی در سال‌های اخیر افزایش یافته است و محققان رشته‌های مختلف، به‌ویژه آن‌هایی که از حوزه جرایم یقه‌سفید و جرایم مالی هستند، با چگونگی تعریف، ارزیابی و مقابله با جرایم اقتصادی دست‌وپنجه نرم کرده‌اند (باتون، هاک و شپرد^۱، ۲۰۲۲: ۹).

علیرغم اینکه اصطلاح جرم اقتصادی در زبان سیاست‌گذاران، مجریان قانون و دانشگاهیان مطرح شده است، بسیاری از سؤالات در مورد ماهیت و ویژگی‌های اصلی جرم اقتصادی بی‌پاسخ مانده است. این امر باعث می‌شود خطوط جرم‌شناسی اقتصادی مبهم و گیج‌کننده باشد. در حالی که برخی از محققان استدلال می‌کنند که جرم اقتصادی به طیف وسیعی از جرایم اکتسابی با هدف منافع اقتصادی، از جمله جرایم سازمان‌یافته اشاره دارد، برخی دیگر از پذیرش یک رویکرد فراگیر اجتناب کردند و معیارهای بسیار دقیق‌تری را پیشنهاد کردند که اساساً جرایم اقتصادی را با جرایم یقه‌سفید یکسان می‌کند (زابلینا^۲، ۲۰۲۳: ۲). برخی دیگر تفاوت‌های بین جرایم اقتصادی و مالی از یک سو و جرایم سازمان‌یافته از سوی دیگر را تصدیق می‌کنند، اما به افزایش سریع مشارکت گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته در جرایم اقتصادی و مالی به دلیل خطرات کم و پاداش‌های پرسود مرتبط با آن اذعان دارند (همان: ۳). این موضوع‌گیری‌های متنوع نشان‌دهنده فقدان درک در مورد ماهیت مفهومی اصطلاح «جرم اقتصادی» و رابطه آن با عنوان «جرم سازمان‌یافته» است.

از مهم‌ترین لوازم مقدماتی در جهت مقابله و پیشگیری از گسترش فعالیت گروه‌های مجرمین سازمان‌یافته است، ماهیت این جرایم اقتضاء می‌کند کشورها با معاضدت و همکاری یکدیگر با آن مقابله کنند. به همین دلیل است که کشورها با پیوستن به کنوانسیون پالمو که اساسی‌ترین اقدام جامعه بین‌المللی در مقابله با جرایم سازمان‌یافته است، پیشرفت چشمگیری در مبارزه با این جرایم داشته‌اند (عالی زاده و لشکری، ۱۴۰۰: ۱۵۹). به عبارت دیگر، کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان‌یافته فراملی که با قطعنامه ۲۵/۵۵ مجمع عمومی در ۱۵ نوامبر ۲۰۰۰ به تصویب رسید، اصلی‌ترین سند بین‌المللی در مبارزه با جرایم

1. White-Collar Crime Criminology
2. Button, Hock & Shepherd
3. Zabyelina

سازمان یافته فراملی است. این کنوانسیون برای امضای کشورهای عضو در یک کنفرانس سیاسی سطح بالا که به همین منظور در پالرموی ایتالیا تشکیل شد، در ۱۲-۱۵ دسامبر ۲۰۰۰ باز شد و در ۲۹ سپتامبر ۲۰۰۳ لازم‌الاجرا شد. بر این اساس و از آنجایی که جرایم سازمان یافته با جرایم اقتصادی در ارتباط هستند، لذا این امر در بازتعریف مفهوم این جرم تأثیر دارد و شناخت بهتر از آن در مقابله با این جرایم مؤثر است. لذا، در این مقاله به بررسی این امر می‌پردازیم که بازتعریف جرایم سازمان یافته فراملی از دریچه جرایم اقتصادی چگونه در شناخت بهتر و مقابله با آن تأثیرگذار است.

پیشینه پژوهش و ادبیات نظری

پیشینه پژوهش

رستم پور و سبزواری نژاد (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان «روش‌های تحقیقاتی ویژه کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مقابله با جرایم سازمان یافته فراملی»، به این نتیجه رسیده‌اند که در ماده ۲۰ این کنوانسیون بین‌المللی تحت عنوان روش‌های ویژه تحقیقاتی به طور تمثیلی به سه روش اشاره شده است. اولین روش مورد اشاره، روش پلیسی حمل و تحویل تحت نظارت می‌باشد. روش دیگری که به آن اشاره شده است، عملیات مخفی می‌باشد که این روش خود شامل شیوه‌هایی همانند دام گستری، نفوذ و تحقیقات مخفی می‌شود و در نهایت، این کنوانسیون برای تحقیقات به مراقبت الکترونیکی اشاره می‌نماید که به مفهوم گردآوری اطلاعات از طریق ابزارهای الکترونیکی می‌باشد و شگردهایی مانند استراق سمع را دربرمی‌گیرد. با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، مشخص می‌شود در امر قانون‌گذاری و اجرای این روش‌ها هنوز خلاءهای قانونی در قوانین کشور ایران به چشم می‌خورد.

یعقوبی، آقایی و کاردوست جورشیری (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان «رویکردهای جرم‌شناختی جرایم یقه‌سفیدها»، به این نتیجه رسیده‌اند که این جرایم عمدتاً توسط طبقات متوسط و بالای جامعه که غالباً در بخش‌های اداری و سازمانی فعالیت دارند، انجام می‌شود. با توجه به اینکه خسارات ناشی از جرایم طبقه متوسط، چهل برابر جرایم خیابانی گزارش شده است، کوشش‌های اندکی در خصوص کشف و بررسی آن صورت پذیرفته است. هدف این مقاله، بررسی رویکردهای جرم‌شناختی و گونه‌شناسی جرایم یقه‌سفیدی است. مقاله مزبور، با استفاده از روش اسنادی و رویکردهای نظری اثبات‌گرایی، برساخت‌گرایی و رویکردهای متاتئوری به تحلیل، تبیین و سنخ‌شناسی جرایم یقه‌سفیدی پرداخته و رابطه بین این جرایم با سایر جرایم اجتماعی را مورد بررسی قرار داده است.

ادبیات نظری

۱. ماهیت جرایم سازمان یافته

از جمله خطرناک‌ترین جرایمی که به سبب ویژگی‌های خاص خود امنیت اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی جامعه را با تهدید مواجه می‌سازد، جرایم سازمان یافته است که هم‌زمان با پیشرفت علم و فن‌آوری در عرصه جهانی، مظاهر آن با اشکال نوین خودنمایی کرده است (میرمحمد صادقی و عدومی زاده، ۱۳۹۷: ۱۳۲). جرایم سازمان یافته معمولاً شامل فعالیت‌های غیرقانونی مانند سرقت‌های مسلحانه یا واردات و خرید و فروش مواد مخدر برای منافع مالی توسط گروهی از عوامل در یک دوره زمانی قابل توجه است. البته، در بیان ماهیت این جرم باید گفت که جرایم سازمان یافته غارت‌های کم‌ویش خودجوش و کوتاه‌مدت را در جریان شورش در خصوص افرادی که همدیگر را نمی‌شناسند، مستثنی می‌کند و حتی ممکن است یک عمل مجرمانه هماهنگ شده - مثلاً، سرقت از بانک را که به طور مشترک توسط افرادی انجام می‌شود که همدیگر را می‌شناسند، اما دیگر هرگز با هم همکاری نخواهند کرد را منتفی کند (آلبانیز و رایشل^۱، ۲۰۱۴: ۲۱). در یک بیان ساده، جرم سازمان یافته، جرمی است که به وسیله دو یا چند نفر که از موقعیت سازمانی با سطحی از مدیریت خاص برخوردار بوده و روش‌های خاصی از فعالیت را بکار می‌گیرند که در آن، هدف نهایی سازمان فعالیت اقتصادی می‌باشد (سلیمی، ۱۳۸۲: ۳۳). در تعریف اینترپل، جرم سازمان یافته مربوط به گروهی است که دارای ساختاری متحد هستند و هدف اساسی آنها، به دست آوردن پول از طریق فعالیت غیرقانونی است و غالباً، با ایجاد ترس و فساد ادامه حیات می‌دهد. به این معنا، جرم سازمان یافته عبارت است از فعالیت‌های غیرقانونی و هماهنگ گروهی منسجم از اشخاص که با تبانی یکدیگر و برای تحلیل منافع مادی و قدرت به ارتکاب اعمال مجرمانه شدید می‌پردازند و برای رسیدن به این هدف، از هر نوع ابزار مجرمانه‌ای استفاده می‌کنند (بسیونی و ویتسر، ۱۳۸۰: ۱۵). به اعتقاد بسیاری از حقوق‌دانان، مهم‌ترین راه مبارزه با جرایم سازمان یافته، حمایت گسترده از امنیت قضایی شهود و قربانیان این جرایم و همکاری‌های پلیسی می‌باشد. این همکاری‌ها می‌تواند برای پیشگیری از ارتکاب جرایم مؤثر باشد (ابراهیمی و صیدی، ۱۴۰۰: ۵۷). جرایم سازمان یافته در نیمه دوم قرن بیستم در مقطعی که جامعه بین‌المللی درگیر ابرقدرتها و جنگ سرد بود، هم‌زمان با پیشرفت فناوری و گسترش مبادلات بازرگانی توسعه یافتند. در واقع، به دلیل توجه جهان به سایر امور، از تهدید نوینی به نام جرایم سازمان یافته غفلت شد و موجبات

1. Albanese & Reichel

گسترش این گونه جرایم خطرناک را در جامعه بین‌المللی فراهم نمود. در همین راستا، جامعه بین‌المللی و در رأس آن، سازمان ملل متحد در اواخر قرن بیستم فکر تدوین یک سند بین‌المللی لازم‌الاجرا به منظور ایجاد هماهنگی و همکاری برای مبارزه با این جرایم میان دولت‌ها را مطرح نمود. نهایتاً، طرح کنوانسیون تهیه و در دسامبر ۲۰۰۰ در پالمو (ایتالیا) برای امضای دولت‌ها مفتوح گردید و به امضای ۱۴۷ دولت رسیده است. کنوانسیون پالمو با هدف ارتقاء همکاری بین‌المللی در جهت پیشگیری و مبارزه موثرتر جرایم تهیه شده است که در حال حاضر، یکی از معاهدات قانون‌ساز در عرصه بین‌المللی است که اکثر کشورها به آن پیوسته‌اند.

۲. ریشه‌های علمی جرم‌شناسی جرایم یقه‌سفیدها

جرم‌شناسی مانند بسیاری از رشته‌های دانشگاهی، خود را به زیرشاخه‌ها یا مکاتبی تقسیم کرده است، مانند «جرم‌شناسی انتقادی»، «جرم‌شناسی تطبیقی»، «جرم‌شناسی فمینیستی»، «جرم‌شناسی سبز» و غیره. هر یک از این مکاتب به دیدگاه‌ها، چارچوب‌های نظری یا موضوعات متمایز اختصاص دارد. «جرم‌شناسی جرایم یقه‌سفیدها» زیرشاخه‌ای از موضوعات کاربردی جرم‌شناسی است که مسائل مربوط به عدالت کیفری را از دیدگاه نیروهای مسئول تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات بررسی می‌کند (مک گورین جارل و کوکرین^۱، ۲۰۱۳: ۲۰۰۱).

ممکن است استدلال شود که جرم‌شناسی جرایم یقه‌سفیدها دچار چرخه‌ای از تکامل علمی شده که آن را از جرم‌شناسی متمایز می‌نماید. این گونه جرم‌شناسی یقه‌سفیدها از کار جرم‌شناسانی که به مطالعه جرایم یقه‌سفید مشغول هستند، جدایی‌ناپذیر است. جرم اقتصادی همچنان با اصطلاح «جرم یقه‌سفید» درهم‌تنیده است. بر این اساس، جرایم یقه‌سفید به عنوان نمونه اولیه اصطلاحی جرایم اقتصادی یا «لینگوآ فرانکا»^۲ برای محصورکردن بسیاری از جرایم اقتصادی در نظر گرفته می‌شود (پالمر^۳، ۲۰۱۷: ۲).

اصطلاح «جنایت یقه‌سفیدها» توسط ادوین ساترلند، جامعه‌شناس آمریکایی، در سال ۱۹۳۹ در سخنرانی خود به انجمن جامعه‌شناسی آمریکا معرفی شد. به گفته ساترلند، جرایم یقه‌سفید، جرایم مالی غیرخشونت‌آمیز است که توسط کارآفرینان یا مقامات دولتی در مسیر مشاغل قانونی خود انجام می‌شود. مرتکبان جنایت یقه‌سفیدها افرادی با نفوذ قابل توجه و کسانی هستند که به رده بالای جامعه تعلق دارند (گوتسچالک و گاندال^۴، ۲۰۱۸: ۳). مجرمان

1. McGurrin Jarrell & Cochrane
2. lingua franca
3. Palmer
4. Gottschalk & Gunnesdal

یقه‌سفید اغلب بخشی از شبکه‌های قدرتمند شرکا و دوستان هستند که ممکن است پلیس را برای شروع تحقیقات جنایی مورد تردید قرار دهند و به علاوه، با وجود ثروت، مجرمان یقه‌سفید مرتکب جنایاتی می‌شوند که به دنبال منافع شخصی، سازمانی یا مالی هستند. ساترلند که آنها را محبوب و فریبنده می‌خواند، انواع مختلف جنایات یقه‌سفیدها در سیاست، تجارت و مشاغل مرتبط را تصدیق کرد و آنها را به دو دسته طبقه‌بندی کرد: (الف) ارائه نادرست ارزش دارایی‌ها و (ب) دوگانگی در دستکاری قدرت (ساترلند، ۱۹۴۰: ۲). از نظر ساترلند، جنایت یقه‌سفیدها در تجارت بیشتر به صورت ارائه نادرست در صورت‌های مالی شرکت‌ها، دستکاری در بورس، رشوه‌خواری تجاری، رشوه‌دادن به مقامات دولتی به طور مستقیم یا غیرمستقیم به منظور تأمین قراردادهای و قوانین مطلوب، ارائه نادرست در تبلیغات و فروشندگی، اختلاس و استفاده نادرست از وجوه، اوزان و اقدامات نادرست درجه‌بندی کالاها، تقلب‌های مالیاتی، استفاده نادرست از وجوه در شرکت‌های دریافتی و ورشکستگی می‌باشد و اینها همان چیزی است که آل کاپون آن را «عیاشی مشروع»^۲ نامید (همان: ۳). موضوع دیگری که شرایط را برای ارتکاب جرم‌شناسی اقتصادی فراهم می‌کند، «جرم مالی» است. اگرچه اصطلاحات «جرم مالی» و «جرم یقه‌سفید» اغلب به جای یکدیگر استفاده می‌شوند، ولی به نظر می‌رسد که اولی به طور خاص، در مورد جرایمی که باعث زیان مالی می‌شوند، به کار می‌رود (پالمر، ۲۰۱۷: ۲) و از این منظر، جرم مالی در پوشش یک شخصیت مالی قانونی انجام می‌شود. یکی از رایج‌ترین جرایم مالی عبارتند از کلاهبرداری (به عنوان مثال، کلاهبرداری از کارت اعتباری، کلاهبرداری وام مسکن، کلاهبرداری پزشکی، کلاهبرداری شرکتی، کلاهبرداری اوراق بهادار، کلاهبرداری بانکی، کلاهبرداری بیمه، دستکاری بازار، سرقت، ترفندهای اعتماد، فرار مالیاتی، رشوه، اختلاس، سرقت هویت، پولشویی و جعل).

یافته‌ها

۱. باز پژوهی مفهوم و ویژگی‌های جرم اقتصادی

واقعیت آن است که هیچ تعریف قابل‌قبولی از جرم اقتصادی وجود ندارد و در نتیجه، ادبیات علمی در مورد این موضوع در مورد نوع رفتارهایی که به عنوان «جرم اقتصادی» واجد شرایط هستند، توافق ندارند. لذا، به نظر می‌رسد بیشتر توافق بر سر ارکان و ویژگیهای آن وجود دارد.

1. Sutherland
2. Al Capone
3. legitimate rackets

نایلور خاطر نشان می‌کند که جرم اقتصادی یکی از بدترین نمونه‌های ابهام مفهومی است و تعریف آن معمولاً به فهرستی از آخرین کلاهبرداری‌های مرتبط با کسب‌وکار مربوط می‌شود که مربوط به اجرای قانون است (نایلور^۱، ۲۰۰۳: ۸۲). با این وجود، محققان و متخصصان پیشنهادهای سازنده و تفاسیر روشن‌گرانه‌ای از ویژگی‌هایی که «جرم اقتصادی» را ایجاد می‌کنند، ارائه کرده‌اند که در زیر به چند مورد از این موارد اشاره می‌شود.

۱-۱. ویژگی منفعت مالی

بدیهی است که انگیزه اصلی در جرم اقتصادی، سود اقتصادی (یا در برخی موارد، به حداقل رساندن زیان اقتصادی) است. انگیزه سود، به سادگی، ویژگی اصلی همه جرایم اقتصادی است. برای درک اینکه چرا افراد اقدامات اقتصادی یا مالی خاصی را انجام می‌دهند که با قانون مغایرت دارد یا به شکل دیگری به چالش می‌کشد، مفید است. انگیزه سود، مجرمان را به دنبال جرایم با دستمزد بالاتر تحریک می‌کند و انگیزه اساسی افراد، گروه‌ها و نهادها را برای شرکت در فعالیت‌های غیرقانونی متقاعد می‌سازد.

حتی اگر افراد ممکن است تصمیمات خود را بر اساس تعدادی از عوامل اجتماعی و شخصی اتخاذ کنند که فراتر از ملاحظات صرفاً منفعت‌محور است، اما جرایم اقتصادی به طور محکم بر ایده سود یا منفعت اقتصادی به عنوان انگیزه محرک و رای بزهکاری استوار است. سود اقتصادی ممکن است شامل منفعت باشد یا نباشد که همیشه از نظر پولی تعیین می‌شود. برخی از انواع سود اقتصادی ممکن است کمتر ساده باشند، مانند فرصت‌های تجاری جدید، ارتقاء شغلی و غیره (فردریک و روث^۲، ۲۰۱۱: ۱۸۲). برخی از شناخته‌شده‌ترین تعاریف جرایم اقتصادی بر انگیزه سود تأکید دارند، مانند تعریف جرم اقتصادی که توسط آژانس اتحادیه اروپا برای همکاری در اجرای قانون^۳ پیشنهاد شده است. یورپل جرم اقتصادی را اینگونه تعریف می‌کند: «... اعمال غیرقانونی انجام‌شده توسط یک فرد یا گروهی از افراد برای کسب مزیت مالی یا حرفه‌ای و انگیزه اصلی در چنین جنایاتی، منفعت اقتصادی است»

دادستانی سلطنتی در انگلستان و ولز نیز رواج انگیزه سود در جرایم اقتصادی را به شیوه‌ای مشابه تأیید می‌کند و پیشنهاد می‌کند که جرم اقتصادی را به عنوان «... دسته وسیعی از فعالیت‌های مربوط به پول، امور مالی یا دارایی‌ها، که هدف آن غیرقانونی و کسب سود یا

1. Naylor
2. Friedrichs & Rothe
3. EUROPOL

مزیت برای مرتکب یا ایجاد ضرر برای دیگران است» تعریف می‌کند (آخیم و بورلیا، ۲۰۲۱: ۵).

۲-۱. ویژگی‌ها بر مبنای مشخصات جرم

همانطور که بیان شد، جنایات اقتصادی از زمانی که ساترلند مفهوم جنایت یقه‌سفید را در سخنرانی ریاست جمهوری خود در سال ۱۹۳۹ در انجمن جامعه‌شناسی آمریکا معرفی کرد، توجه زیادی را به خود جلب کرد. از آن زمان به بعد، جرایم یقه‌سفید اغلب مترادف با جرایم اقتصادی تلقی می‌شود. با این حال، در قلب مفهوم ساترلند از جنایات یقه‌سفید، این ایده وجود دارد که جرایم اقتصادی محدود به نقض غیرخوشونت‌آمیز قانون و اعمال غیراخلاقی است که توسط افراد دارای موقعیت اجتماعی-اقتصادی بالا و در موقعیت محترمی که در آن به دست آورده‌اند، انجام می‌شود.

با این حال، از آن زمان، محققان جرایم یقه‌سفید دیدگاه نخبه‌گرای ساترلند را در مورد این اصطلاح زیر سؤال بردند و از تصویر تحریف‌شده او از «چه کسی» و «چه چیزی» جنایت یقه‌سفیدها انتقاد نمودند (شاپیرو^۲، ۱۹۹۰: ۳۴۷). منتقدان استدلال کردند که ساترلند یک کلیشه گمراه‌کننده از ماهیت جرایم اقتصادی ایجاد کرده است و برخی یا حتی بیشتر جرایم یقه‌سفید توسط مجرمانی انجام می‌شود که نماینده مشاغل و حتی مشاغل کوچک هستند که نه دارای «مقام بالا» و نه خیلی «محترم» هستند. کرول (۱۹۸۹) با تکیه بر یافته‌های تجربی نمونه بزرگی از جرایم یقه‌سفید، ادعا کرد که «... یک دسته وسیع از جرایم یقه‌سفید شامل جرایمی است که در چند دسته از موارد فوق قرار می‌گیرند و بسیاری از مجرمان را نمی‌توان به عنوان افراد قدرتمند که دارای جایگاهی رفیع یا حتی قابل احترام هستند، توصیف نمود (کرول^۳، ۱۹۸۹: ۱۵۷). بنابراین، تعدیل قابل توجهی در جرم‌شناسی اقتصادی برای تمرکز بر ماهیت و اهداف جرم بجای ویژگی‌های مجرم صورت گرفته است. می‌توان استدلال کرد که تحقیقات اخیر در این موضوع شامل مطالعه جرایم منفعتمحور صرف نظر از وضعیت بالای مجرم یا حتی خارج از زمینه‌های شغلی و فضای کاری می‌شود. لذا، مطالعه ساترلند فقط تا حدی درست است، زیرا رشد اقتصادی و اجتماعی دسته‌های دیگری از مجرمان اقتصادی را ایجاد نمود که لزوماً، مالک دارایی‌ها یا افرادی از طبقات بالا نیستند.

1. Achim and Borlea
2. Shapiro
3. Croall

اشنايدر در اين خصوص اشاره مي‌کند جرم اقتصادي «اعمال غيرقانوني... براي منافع مالي است که توسط یک فرد یا یک سازمان غيررسمي یا رسمي که ممکن است در داخل و خارج از تجارت قانوني انجام شود» (اشنايدر^۱، ۲۰۰۶: ۳۰۸). گزارش دبیرخانه برای یازدهمین کنگره سازمان ملل متحد در زمینه پیشگیری از جرم و عدالت کیفری، به دلیل کم‌شدن مرز بین فعالیت‌های مشروع و مجرمانه در چندین بخش، تمایل بیشتری به دخالت گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته فراملی در جرایم اقتصادی غیرخسونت‌آمیز را نشان می‌دهد (کنگره سازمان ملل در پیشگیری از جرم و عدالت کیفری^۲، ۲۰۰۵: ۹). همچنین، در این گزارش آمده است که جرایم اقتصادی مانند کلاهبرداری می‌تواند با قاچاق مواد مخدر به عنوان منبع سود برای گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته رقابت کند (کنگره سازمان ملل در پیشگیری از جرم و عدالت کیفری، ۲۰۰۵: ۹-۸).

۳-۱. ویژگی عدم خسونت

فقدان نیروی فیزیکی به وضوح جرایم اقتصادی را از سایر جرایم متمایز می‌کند. عدم خسونت یکی از ویژگی‌های متمایز جرم اقتصادی بوده است. به گفته باتن، جرایم اقتصادی را می‌توان به شرح زیر توصیف کرد: «... جرایم با انگیزه مالی و اعمال انحرافی انجام‌شده توسط شرکت‌ها، گروه‌ها یا افراد که عمدتاً با فریب، بدون تهدید یا زور فیزیکی واقعی، علیه هر شخص یا نهادی به قصد منفعت یا ایجاد ضرر صورت می‌گیرد (باتن و همکاران، ۲۰۲۲: ۱۴). با تکرار این موضع، اشنايدر همچنین جرایم اقتصادی را به عنوان اعمال غيرقانوني «غيرخسونت‌آمیز»، یعنی آنهایی که از نظر فیزیکی مداخله گر نیستند، اما بجای آن از فریب استفاده می‌کنند، به تصویر می‌کشد (اشنايدر، ۲۰۰۶: ۲۶۷). بجای خسونت، جرایم اقتصادی ارتباط تنگاتنگی با فریب دارد و اغلب به عنوان روش اصلی ارتکاب جرایم اقتصادی از آن یاد شده است. البته، تشخیص، پیشگیری و تعقیب بیشتر جرایم اقتصادی به دلیل فریب کاری دشوار است؛ زیرا آنها بی‌سروصدا، زیر پرده فعالیت مشروع و به بهانه اقتدار مشروع رخ می‌دهند.

در تبیین سودمندی فریب در جرایم اقتصادی، باتون توضیح می‌دهد طرح‌های کلاهبرداری مخفیانه، قربانیان هدف را فریب می‌دهند؛ به عنوان مثال، خریداری که مخفیانه برای اعطای یک قرارداد عرضه، درخواست رشوه می‌کند، کارفرمای خود را فریب می‌دهد و رقبای

1. Schneider
2. UN Congress on Crime Prevention and Criminal Justice

تأمین‌کننده را نیز فریب می‌دهد. طرح‌های پولشویی به طور مخفیانه شرکت کنندگان ناخواسته مانند بانک‌ها و کارگزاران املاک را نیز فریب می‌دهند. محصولات تقلبی برای فریب مصرف‌کنندگان با تظاهر به اقلام اصلی طراحی شده‌اند و از طریق فرار مالیاتی، دولت‌ها را هم فریب می‌دهند (همان: ۱۴).

۲. جرایم سازمان‌یافته از منظر جرم‌شناسی جرایم یقه‌سفیدها

محققان جرایم اقتصادی یا تصمیم می‌گیرند که با هیچ بحثی در مورد جرایم سازمان‌یافته مقابله نکنند یا آشکارا جرایم سازمان‌یافته را از چشم‌انداز انضباطی جرم‌شناسی اقتصادی کنار می‌گذارند. هاک و شپرد از جنایات اقتصادی که بر انواع مختلف کلاهبرداری‌ها، فساد، دستکاری بازار و جرایم مالکیت معنوی تمرکز دارد، صحبت به میان آورده و اذعان می‌دارند که در حالی که انگیزه سود، مخرج مشترکی برای همه جرایم اقتصادی است، جرایمی مانند فرار مالیاتی، کلاهبرداری و اختلاس جرایم اقتصادی هستند؛ زیرا در مشاغل غیرقانونی رخ می‌دهند، اما جرایم در سازمان‌هایی که انگیزه مجرمانه دارند، بدون هیچ گونه پیوندی با شرکت‌ها یا مؤسسات قانونی، مانند تجارت غیرقانونی مواد مخدر وجود ندارند (هاک و شپرد^۱، ۲۰۲۲: ۸). برخلاف این مواضع، آخیم و بورلیا به فهرست مرسوم جرایمی که به عنوان جرایم اقتصادی واجد شرایط هستند، از جمله فساد، فرار مالیاتی، کلاهبرداری، پولشویی، جرایم سایبری، تأمین مالی تروریسم، همراه با جرایم مشابه، قمار، فحشا، قاچاق، تجارت مواد مخدر را نیز اضافه می‌کنند (آخیم و بورلیا، ۲۰۲۱: ۴). با انجام این کار، این نویسندگان درک جرم اقتصادی را از فضای کاری یا پیوند شغلی جدا می‌کنند و بر انگیزه سود به عنوان ویژگی وحدت‌بخش برای همه جرایم اقتصادی تمرکز می‌کنند. با این نکات متضاد، آنچه روشن می‌شود، این است که بحث در مورد اینکه آیا جرایم سازمان‌یافته در حوزه جرم‌شناسی اقتصادی قرار می‌گیرد یا خیر، همچنان امری بحث‌برانگیز است.

مفهوم‌سازی دقیق اصطلاح «جرم سازمان‌یافته» به دلیل مخالفت با توصیف آن، همچنان مبهم است. برای دهه‌ها نوشتن و ایده‌پردازی در مورد این موضوع منجر به شکل‌گیری تعریف مشترکی از جرم سازمان‌یافته نگردید. با این حال، از اواخر دهه ۱۹۹۰، محققان، آژانس‌های عدالت کیفری و نهادهای بین‌المللی توانسته‌اند به یک اجماع ظاهری دست یابند. برای این منظور، به سختی می‌توان دستاورد برجسته کنوانسیون جرایم سازمان‌یافته را انکار کرد. این کنوانسیون نه تنها رژیم تقریباً جهانی الزام‌آور قانونی را ایجاد کرد که همکاری بین‌المللی را

1. Hock & Shepherd

علیه جرایم سازمان‌یافته پیش می‌برد، بلکه پایه‌های فکری معنای معاصر آنچه که جنایت سازمان‌یافته است را نیز بنا نهاد (البانس^۱، ۲۰۲۱: ۴۳۳). نکته مهم این است که جرایم خاص مرتبط با گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته در کنوانسیون توضیح داده نشده است. دلیل این امر این است که هر فهرستی از «جرایم سازمان‌یافته» به دلیل تغییرات اجتماعی، سیاسی و فناوری، می‌تواند به راحتی حذف شود.

۱-۲. عدم امکان تفکیک جرم سازمان‌یافته از منفعت مالی

جرایم سازمان‌یافته یک جرم اقتصادی است، زیرا هدف اصلی آن، انباشت سرمایه است. اکثر تعاریف آکادمیک این اصطلاح تاکید زیادی بر منافع مالی یا سایر انواع مادی به عنوان نیروی محرکه اصلی جنایت سازمان‌یافته دارند. گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته نیز برای «سودآوری از ارائه کالاها و خدمات غیرقانونی در تقاضای عمومی یا ارائه کالاها و خدمات قانونی به شیوه‌ای غیرقانونی» وجود دارند (میکولوسکی^۲، ۲۰۰۳: ۲۴۹).

با این حال، منافع مالی که توسط گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته دنبال می‌شود، به حوزه بازارهای سیاه محدود نمی‌شود و ممکن است شامل درآمدهای حاصل از سرمایه‌گذاری در شرکت‌های قانونی نیز باشد. در این زمینه، ابادینسکی اشاره می‌کند که جرایم سازمان‌یافته، به عنوان یک شرکت غیرایدئولوژیک، با هدف «تأمین سود و قدرت از طریق درگیر شدن در فعالیت‌های غیرقانونی و قانونی» سازماندهی می‌شود.

توانایی و تمایل گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته برای نفوذ در بخش‌های مختلف اقتصاد مشروع، مانند ساخت‌وساز، هتل‌داری، حمل‌ونقل، مدیریت زباله و سایر صنایع، در نقاط مختلف جهان ثبت شده است. در نتیجه، بهتر است درباره جرایم سازمان‌یافته به‌عنوان گروه‌هایی از افراد فکر کنیم که به طور کامل یا جزئی، از راه‌های غیرقانونی به سود مالی می‌رسند. شرکت‌های مرتبط با مجرمانه می‌توانند به تنهایی درآمدهای قانونی تولید کنند و همچنین، به سازمان‌های جنایی در ارتکاب جرایمشان کمک کنند؛ مانند زمانی که از آنها به عنوان جبهه‌ای برای پولشویی استفاده می‌شود. همچنین، گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته نیز ممکن است در نهادهای سیاسی نفوذ کنند. می‌توان مواردی را پیدا کرد که چهره‌های جنایت

1. Albanese
2. Michalowski

سازمان یافته توانسته‌اند هم در بخش شرکتی و هم در سیاست، موقعیت‌های تأثیرگذاری داشته باشند^۱ (لمپ^۲، ۲۰۱۵: ۸).

کنوانسیون جرایم سازمان یافته یکی از معاهدات بین‌المللی است که به طور گسترده به تصویب رسیده و ماهیت انگیزه سود به عنوان نیروی محرکه و ویژگی متمایز جرایم سازمان یافته را بیشتر توضیح می‌دهد. به طور خاص، ماده (۲) بند الف کنوانسیون تصریح می‌کند که گروه‌های جنایتکار سازمان یافته با هدف «به دست آوردن مستقیم یا غیرمستقیم منافع مالی یا سایر منافع مادی» فعالیت می‌کنند. با این رویکرد، دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد راهنمایی را ارائه می‌دهد که بر مبنای آن، جنایات گروه‌های تروریستی یا شورشی، مشروط بر اینکه اهداف آنها صرفاً غیرمادی باشد، به عنوان جنایت سازمان یافته تلقی نمی‌شوند. با این حال، اگر این گروه‌ها به منظور به دست آوردن مزایای مادی برای پیشبرد برنامه‌های سیاسی خود، در جرایمی که تحت پوشش کنوانسیون قرار می‌گیرند، مانند قاچاق مواد مخدر یا قاچاق مهاجران، اقداماتی انجام دهند، مشمول مقررات این کنوانسیون می‌شود (راهنمای دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد^۳، ۲۰۱۷: بند ۲۶). با این ملاحظات، اصطلاح «جرم سازمان یافته» از خواسته‌های مالی مجرمان قابل تفکیک نیست. سودآوری برخلاف قوانین در مرکز شکل‌گیری و موفقیت گروه‌های جنایتکار سازمان یافته قرار دارد. این علی‌رغم وجود دیگر معیارهای قدرتمند و مهم جرایم سازمان یافته، مانند موارد مرتبط با برخی عوامل اجتماعی-سیاسی، قومی و حتی مذهبی است.

۲-۲. معیار سازمان یافتگی

به دلیل پیچیدگی جرایم مرتبط با گروه‌های جنایتکار سازمان یافته، به سختی می‌توان از جرایم سازمان یافته به عنوان رفتار افراد به تنهایی صحبت کرد؛ زیرا سازمان عنصر اساسی تمایز بین انواع جرایم سازمان یافته و سایر انواع جرم است (آلبینی، ۱۹۷۱: ۳۵). بنابراین، جرم سازمان یافته معمولاً بر اساس ساختار سازمان یافته آن تعریف می‌شود و بیشتر تعاریف، جرایم سازمان یافته را به عنوان گروهی از افراد نشان می‌دهند که نوعی ساختار را دربرمی‌گیرند و دارای نوعی رهبری هستند و همچنین، از برخی شیوه‌های عملیاتی سازمان یافته استفاده

۱. به عنوان مثال، رهبر کارتل مدلین کلمبیا یکی از بزرگترین سازمان‌های پردازش و توزیع کوکائین در تاریخ پابلو اسکوبار نه تنها توانست یک تجارت گسترده مواد مخدر را در نیمکره غربی اداره کند، بلکه توانست یک جنبش سیاسی نیز تشکیل دهد و در انتخابات انتخاب شود.

2. Lampe

3. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC)

می‌کنند. با این اوصاف، جرم سازمان یافته دارای ویژگی‌های یک سازمان رسمی مانند تقسیم کار، هماهنگی فعالیت‌ها از طریق قوانین و کدها و تخصیص وظایف به منظور دستیابی به اهداف معین می‌باشد (کاکلین^۱، ۲۰۱۲: ۶۵). موضوع سازمان‌یافتگی تا جایی اهمیت دارد که برخی از نویسندگان جرم سازمان یافته را سازمانی توصیف می‌کنند که بر اساس «بنای سلسله‌مراتبی، با حداقل سه سطح یا رتبه» عمل می‌کنند و موقعیت‌ها در سلسله‌مراتب ممکن است بر اساس خویشاوندی یا دوستی تعیین شوند یا ممکن است ناشی از انتخاب‌های منطقی مبتنی بر مهارت، شایستگی و تجربه باشند (آبادینسکی^۲، ۱۹۹۴: ۸).

برخی محققان نیز اذعان دارند که ساختار گروه‌های جنایتکار سازمان یافته به مشاغل غیرقانونی خاصی که آنها فعالیت می‌کنند، بستگی دارد و ممکن است همیشه از یک الگوی سلسله‌مراتبی پیروی نکنند. بر این اساس، کلاوس و لمپ دنیای زیرین جنایتکار را به شرح زیر توصیف می‌کند: «دنیای تبهکاران... هیچ ساختار رسمی ندارد، با این حال آنچه اغلب توصیف شده است، یک سلسله‌مراتب وضعیت غیررسمی است. برخی از مجرمان به دلیل شخصیت، مهارت‌ها و ثروتشان، احترام بیشتری نسبت به دیگران به دست می‌آورند. همچنین، جنایتکاران با موقعیت پایین‌تر تمایل دارند برای حمایت و محافظت و افزایش جایگاه خود در دنیای تبهکاران، در اطراف این جنایتکاران با موقعیت بالاتر جمع شوند (لمپ، ۲۰۱۵: ۷). به علاوه، در این زمینه باید گفت که جایگزین‌های سلسله‌مراتب جنایی - رسمی یا غیررسمی - نیز پذیرفته شده‌اند؛ برای مثال، گروه‌های جنایتکار سازمان یافته که در توزیع بین‌المللی مواد مخدر درگیر هستند، به احتمال زیاد به عنوان یک شبکه ساختار یافته‌اند تا به عنوان سلسله‌مراتب یا شکل ساختاری ترکیبی با عناصر هر دو (دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، ۲۰۰۲: ۳۴). تعداد فزاینده‌ای از تحقیقات نشان می‌دهد که جرایم سازمان یافته اغلب از طریق شبکه‌های جنایی سیال کارآمدتر عمل می‌کنند تا از طریق سلسله‌مراتب سفت و سخت. ایده اصلی این است که یک ساختار سازمانی منفرد و مسلط وجود ندارد که همه گروه‌های جنایتکار سازمان یافته را مشخص کند و بر این مبنای گروه‌های جنایتکار سازمان یافته می‌توانند اشکال سازمانی مختلفی داشته باشند. فینکناور (۲۰۰۵) اشاره می‌کند که اعضای یک سازمان جنایی ممکن است شامل یک خانواده جنایتکار، یک باند، یک کارتل یا یک شبکه جنایی باشند (فینکناور^۳، ۲۰۰۵: ۸۱). کنوانسیون مبارزه با جرایم

1. Conklin
2. Abadinsky
3. Finckenauer

سازمان یافته فراملی «گروه جنایی سازمان یافته» را به عنوان یک گروه ساختاریافته از سه یا چند نفر تعریف می‌کند که در یک دوره زمانی وجود دارند (ماده ۲ (الف)). یک «گروه ساختاریافته» به صورت منفی در ماده تعریف می‌شود. همچنین، ماده ۲ (ج) آن را به عنوان گروهی که نیازی به سلسله مراتب رسمی ندارد، بیان می‌کند. مطابق با راهنمای دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، اصطلاح «گروه ساختاریافته» باید به طور گسترده برای اشاره به گروه‌های سلسله مراتبی و سایر گروه‌های ساختاریافته، از جمله گروه‌هایی که نقش اعضای گروه به طور رسمی تعریف نشده است، استفاده شود (راهنمای دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، ۲۰۱۷: بند ۳۷). به همین دلیل، یک «گروه ساختاریافته» نیازی به یک نوع رسمی سازمان با ساختار، عضویت مداوم و نقش‌ها و کارکردهای مشخص برای اعضای خود ندارد. با این حال، برای ارتکاب فوری یک جرم، نباید به طور تصادفی تشکیل شود» (ماده ۲ (ج) کنوانسیون).

۲-۳. اقدام هماهنگ در ارتکاب جرم

یکی دیگر از ویژگی‌های متمایز جرم سازمان یافته، ویژگی هماهنگ آن است. بر اساس کنوانسیون، اعضای یک گروه جنایتکار سازمان یافته «با هدف ارتکاب یک یا چند جنایت یا جرم جدی... به منظور به دست آوردن مستقیم یا غیرمستقیم، منافع مالی یا دیگر منافع مادی» اقدام می‌کنند. (ماده ۱۵). ۲ (الف)). عبارت «عملیات هماهنگ» به این معنی است که اعضای یک گروه جنایتکار سازمان یافته به شیوه‌ای هماهنگ عمل می‌کنند و برای مثال، اگر اعضا صرفاً به حساب شخصی خود دست به اقدامات همزمان بزنند، چنین مفهومی نخواهد داشت (راهنمای دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، ۲۰۱۷: بند ۳۵). تفسیر ماهیت هماهنگ جرایم سازمان یافته از جرم‌نگاری مشارکت در یک گروه جنایتکار سازمان یافته که در ماده ۵ کنوانسیون تصریح شده است، جدایی ناپذیر است. این ماده از کشورهای عضو کنوانسیون می‌خواهد که مشارکت در یک گروه مجرمانه سازمان یافته را در نظام‌های حقوقی داخلی خود، جرم‌نگاری کنند.

جرم ممکن است مبتنی بر مدل توطئه باشد که مسئولیت کیفری بر اساس مدل توطئه زمانی به وجود می‌آید که دو یا چند نفر آگاهانه توافق کنند که به قصد دستیابی به منفعت مالی یا مادی دیگر، مرتکب جرمی جدی شوند. عنصر اصلی مسئولیت کیفری در این مورد به توافق برای ارتکاب جرم اشاره دارد. ماده ۵ کنوانسیون در بیان مشارکت اذعان می‌دارد که رفتار شخصی که با آگاهی از هدف و فعالیت مجرمانه عمومی یک گروه جنایتکار سازمان یافته یا

قصد آن برای ارتکاب جرایم مورد نظر، در موارد زیر مشارکت فعال داشته باشد: الف. فعالیت‌های مجرمانه گروه جنایتکار سازمان‌یافته؛ ب. سایر فعالیت‌های گروه جنایتکار سازمان‌یافته با علم به اینکه مشارکت او در دستیابی به هدف مجرمانه فوق‌الذکر کمک خواهد کرد. کنوانسیون جرایم سازمان‌یافته همچنین، شامل یک ماده مسئولیت ثانویه است که در آن تصریح شده است که افرادی که در رابطه با ارتکاب یک جنایت جدی شامل یک گروه جنایتکار سازمان‌یافته مشاوره یا کمک می‌کنند، مشمول مسئولیت کیفری هستند (ماده ۱۵(ب)). بنابراین، این ماده پیگرد قانونی اعضای سطوح بالا و پایین و همکاران گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته و نه تنها کسانی که مستقیماً در ارتکاب جرایم جدی دخیل هستند را تسهیل می‌کند.

۲-۴. خشونت در جرایم سازمان‌یافته

به طور کلی، اصطلاح «جرم اقتصادی» در مورد جرایم خشونت‌آمیز فیزیکی صدق نمی‌کند، در حالی که استفاده از خشونت فیزیکی یا تهدید به خشونت، یکی از مشخصه‌های شناخته‌شده جرایم سازمان‌یافته است (لمپ، ۲۰۱۵: ۲۹). به عبارت دیگر، خشونت یک منبع آسان، در دسترس و پذیرفته‌شده برای گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته می‌باشد. البته، خشونت و جنایت سازمان‌یافته مدت‌هاست که به‌عنوان متحدان طبیعی تلقی می‌شوند، اما متحدانی جدانشدنی نیستند. در حالی که خشونت به اشکال مختلف معمولاً با جرایم سازمان‌یافته همراه است، هیچ توافقی در مورد استفاده از خشونت به‌عنوان یکی از ویژگی‌های ضروری جرایم سازمان‌یافته وجود ندارد.

به بیان دیگر، این ایده که گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته قادر به فعالیت مؤثر در بازارهای سیاه یا تولید درآمد غیرقانونی بدون استفاده از خشونت فیزیکی نیستند، احتمالاً مورد حمایت جهانی قرار نمی‌گیرد. در برخی از تعاریف موجود از جرایم سازمان‌یافته، خشونت و فساد تنها به‌عنوان ویژگی‌های احتمالی جرایم سازمان‌یافته ظاهر می‌شوند، در حالی که در برخی دیگر این دو ویژگی اصلاً اعلام نشده است. آبادینسکی تأکید می‌کند که گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته تنها با «تمایل به استفاده از خشونت و/یا رشوه برای دستیابی به اهداف یا حفظ نظم» توصیف می‌شوند (آبادینسکی^۱، ۲۰۱۰: ۴). برای این منظور، تمایز بین فعالیت‌های مجرمانه سازمان‌یافته که خشونت در آنها ذاتی است و فعالیت‌هایی که در آن خشونت به‌عنوان یک افزایش‌دهنده نیروی کمکی عمل می‌کند، مهم است. اخاذی و آدم‌ربایی دو نمونه از

1. Abadinsky

فعالیت‌های مجرمانه هستند که ذاتاً، خشونت‌آمیز هستند یا از خشونت به عنوان تهدید استفاده می‌کنند. در مقایسه با این جرایم، تجارت کالاها و خدمات غیرقانونی ممکن است با خشونت همراه باشد، اگرچه همیشه جزء یا شرط موفقیت نیست. به عبارت دیگر، خشونت در بازارهای غیرقانونی اغلب نشانه تشدید تنش‌ها در میان گروه‌های جنایتکار (رقابت بر سر کنترل شبکه‌های توزیع سودآور یا یک منطقه جغرافیایی خاص) یا بین گروه‌های جنایتکار و مجری قانون است، اما یک شرط پیش فرض یا ضروری نیست.

شایان ذکر است که گرچه گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته ارزش خشونت را به رسمیت می‌شناسند، اما از نظر تاریخی تنها زمانی به خشونت متوسل می‌شوند که سایر اشکال ارباب ناکافی باشد. این به این دلیل است که خشونت توجه سازمان‌های مجری قانون را به خود جلب می‌کند که اغلب با انگیزه‌های سودمحور افرادی که در جرایم سازمان‌یافته درگیر هستند، ناسازگار است. برخلاف تروریست‌هایی که به دنبال مقابله با دولت هستند و برای انجام این کار بر اعمال خشونت‌آمیز نمادین تکیه می‌کنند، گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته ترجیح می‌دهند به صورت مخفیانه برای به حداکثر رساندن سود و در عین حال، دور نگه داشتن دولت عمل کنند (یوروپل^۱، ۲۰۲۱: ۳). این وضعیت مشابه ممکن است در مورد روش‌هایی که گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته از فساد استفاده می‌کنند، اعمال شود. گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته از رشوه و سایر اشکال فساد سود می‌برند تا درها را برای فعالیت‌های مجرمانه باز کنند، از فرصت‌های مجرمانه استفاده کنند و از شرکت‌های غیرقانونی در برابر اجرای قانون محافظت کنند. بر اساس این تفصیلات، می‌توان استنباط کرد که نه خشونت و نه فساد از ویژگی‌های ضروری جرایم سازمان‌یافته نیستند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به فقدان تعریف دقیق و پذیرفته‌شده از جرم اقتصادی، تعیین دامنه مفهومی کامل این اصطلاح دشوار است. جرایم در این دسته وسیع را نیز می‌توان به طرق مختلف و با عناصر تشکیل‌دهنده متنوع توصیف کرد. از آنجایی که بسیاری از تخلفات و رفتارهای انحرافی وجود دارد که نویسندگان مختلف آن را تحت عنوان جرم اقتصادی قرار می‌دهند، این اصطلاح مبهم باقی می‌ماند. در این پژوهش، مفهومی از ویژگی‌های اصلی جرم اقتصادی و جرایم سازمان‌یافته ارائه گردید که این کار بر اساس تجزیه و تحلیل ادبیات علمی و عملی موجود در مورد این موضوعات و با هدف روشن کردن تمرکز اصلی جرم‌شناسی اقتصادی انجام پذیرفت.

1. EUROPOL

بر این مبنا، علی‌رغم تمایزات ظاهری مشخصی بین جرایم اقتصادی پذیرفته‌شده مرسوم و جرایم سازمان‌یافته، جنایت دوم نوعی از جرایم جدی اقتصادی است و به این ترتیب، مستحق توجه دقیق و جایگاه تحقیقاتی در جرم‌شناسی اقتصادی است. چندین ملاحظه متمایز از این استدلال حمایت می‌کنند؛ اول اینکه وجه مشترک جرم اقتصادی و جرایم سازمان‌یافته، انگیزه سود است. انگیزه سود، قصد یا تمایل به دستیابی به سود مالی است. این به عنوان یک انگیزه قوی برای شرکت در یک فعالیت غیرقانونی اعمال می‌شود. لذا، دلیل اصلی برای گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته برای درگیر شدن در فعالیت‌های غیرقانونی، سودبردن از آنها از منافع مالی یا منافع مادی دیگر است. ثانیاً، در حالی که جرایم اقتصادی پذیرفته‌شده متعارف ممکن است توسط یک مجرم انجام یا شامل گروهی از افراد ارتکاب یابد که در هماهنگی با یکدیگر مرتکب جرم می‌شوند، جرایم جنایی ارتكابی توسط گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته اساساً، یک فعالیت جمعی را تشکیل می‌دهد. اگرچه همه جرایم اقتصادی از نظر مؤلفه ساختاری و ویژگی تشدیدکننده (مانند استفاده از خشونت یا فساد) آستانه «جدی» مرتبط با جرایم سازمان‌یافته را برآورده نمی‌کنند، جرایم اقتصادی جدی ارتكابی توسط گروهی از مجرمان، حتی اگر غیرخشونت‌آمیز باشد، ممکن است به طور مؤثر در دسته جرایم سازمان‌یافته قرار گیرند؛ مانند موارد تقلب در بازاریابی تلفنی سازمان‌یافته یا سرقت هویت. سوم، باید در نظر داشت که مرز بین شرکت‌های قانونی و غیرقانونی مبهم است. از آنجایی که مبالغ هنگفتی از پول حاصل از فروش کالاها و خدمات غیرقانونی ممکن است در مشاغل قانونی سرمایه‌گذاری شود، گروه‌های جنایتکار سازمان‌یافته منحصراً در حوزه بازارهای غیرقانونی یا به اصطلاح، «دنیای تبهکاران» فعالیت نمی‌کنند. این بدان معنی است که تقسیم سنتی بین جرایم اقتصادی، به عنوان جرایم فضای کار یا جرایم در شرکت‌های قانونی، در مقابل جرایم سازمان‌یافته، به عنوان جرایم مرتبط با اقتصاد غیرقانونی و تجارت کالاها و خدمات غیرقانونی، دیگر دقیق نیست.

پیشنهادها

- ۱) توسعه همکاری‌های بین‌المللی: تقویت همکاری‌های بین‌المللی در حوزه مبارزه با جرایم سازمان‌یافته، با توجه به ویژگی‌های جرایم اقتصادی و یقه‌سفیدی، ضروری است.
- ۲) ایجاد نهادهای نظارتی تخصصی: پیشنهاد می‌شود نهادهای نظارتی تخصصی با تمرکز بر جرایم اقتصادی و یقه‌سفیدی ایجاد شوند تا به طور خاص به مقابله با این نوع جرایم بپردازند.

۳) تقویت سیاست‌های پیشگیرانه: توسعه و تقویت سیاست‌های پیشگیری از جرایم سازمان‌یافته از منظر جرم‌شناسی یقه‌سفیدی، به ویژه در حوزه‌های مالی و اقتصادی، می‌تواند مؤثر باشد.

سپاسگزاری

پژوهشگران از عزیزانی که در فرآیند ویراستاری ادبی و صفحه‌آرایی این مقاله همکاری و راهنمایی داشتند، کمال تشکر و امتنان را دارند.

منابع

- بسیونی، محمد شریف و ویترا، ادوارد. (۱۳۸۰). درآمدی بر درک جرم سازمان‌یافته و مظاهر فراملی آن. محمد ابراهیم شمس ناتری. *حقوقی دادگستری*، ۶۵(۳۴)، ۱۴۰ - ۹۳.
https://www.jlj.ir/article_47181.html
- سلیمی، محمد صادق. (۱۳۸۲). *جنایات سازمان‌یافته فراملی*. صدا.
- رستم پور، پویا و سبزواری نژاد، حجت. (۱۳۹۶). روش‌های تحقیقاتی ویژه کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مقابله با جرایم سازمان‌یافته فراملی. *کارآگاه*، ۹(۳۸)، ۷۶ - ۶۴.
http://det.jrl.police.ir/article_10733.html
- عالی زاده، ساسان و لشکری، محمد. (۱۴۰۰). بررسی وضعیت ایران در کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی. *مطالعات حقوق*، ۶(۱۴)، ۱۷۲ - ۱۵۹.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1783157>
- میرمحمد صادقی، حسین؛ عدومی زاده، محمدرضا. (۱۳۹۷). قاچاق سازمان‌یافته کالا در حقوق کیفری ایران. *آموزه‌های حقوقی گواه*، ۴(۷)، ۱۵۶ - ۱۳۱.
<https://ensani.ir/fa/article/426844>
- یعقوبی، علی؛ آقایی، جان احمد و کاردوست جورشری، مژگان. (۱۴۰۳). رویکردهای جرم‌شناختی جرایم یقه‌سفیدها. *پژوهشنامه حقوق کیفری*، ۵(۱۰)، ۲۱۹ - ۱۹۱.
https://jol.guilan.ac.ir/article_54.html
- Abadinsk, H. (2010). *Organized Crime, 9th edition*. Wadsworth Publishing.
- Achim, M.V., Borlea, S.N. (2021). *Economic and Financial Crime: Corruption, Shadow Economy, and Money Laundering*. 1st ed. 2020 edition. Springer.
- Albanese J, Reichel P. (2014). *Transnational organized crime: an overview from six continents*. London: Sage.
- Abadinsky, H. (1994). *Organized Crime*. 1st edition. Nelson-Hall.
- Albanese, J.S. (2021). *Organized crime as financial crime: the nature of organized crime as reflected in prosecutions and research*. Routledge.
- Button, M., B., Hock, D. Shepherd, D.W. (2022). *Economic Crime: From Conception to Response*. 1st edition. Routledge.
- EUROPOL. (2021). The Use of Violence by Organized Crime Groups [EUROPOL Spotlight]. European Union Agency for Law Enforcement Cooperation.
https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/europol_spotlight_the_use_of_violence_by_organised_crime_groups.pdf
- Finckenauer, J.O. (2005). Problems of definition: what is organized crime Trends Organ. Crime. *Trends in Organized Crime*, 8 (3), 63 - 83.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s12117-005-1038-4>
- Friedrichs, D.O., Rothe, D.L. (2011). *Crimes of the powerful: white-collar crime and beyond*. Routledge Handbook of Critical Criminology. 1st edition. Routledge.
- Hock, B., Shepherd, D. Button, M. (2022). *Economic Crime: From Conception to Response*. 1st edition. Routledge.
- Lampe, K.V. (2015). *Organized crime: analyzing illegal activities Criminal Structures, and Extra-legal Governance*. 1st edition. SAGE Publications, Inc.

- McGurrin, D., M., Jarrell, A. Jahn, Cochrane, B. (2013). White collar crime representation in the criminological literature revisited, 2001-2010. *Western Criminology Review*, 14(2), 3-19.
https://www.researchgate.net/publication/286792804_White_collar_crime_representation_in_the_criminological_literature_revisited_2001-2010
- Sutherland, E.H. (1940). White-Collar Criminality. *American Sociological Review*, 5, 1-12. <https://doi.org/10.2307/2083937>
- Palmer, A. (2017). *Countering Economic Crime: A Comparative Analysis*. Routledge.
- Schneider, S. (2006). Privatizing economic crime enforcement: exploring the role of private sector investigative agencies in combating money laundering. *Policing and Society*, 16(3), 285-312.
<http://dx.doi.org/10.1080/10439460600812065>
- UNODC. (2017). Legislative Guide for the Implementation of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. 2nd edition. United Nations Office on Drugs and Crime,
https://www.unodc.org/documents/treaties/Legislative_Guide_2017/Legislative_Guide_E.pdf
- UNODC. (2002). Results of a Pilot Survey of Forty Selected Organized Criminal Groups in Sixteen Countries. United Nations Office on Drugs and Crime.
https://www.unodc.org/pdf/crime/publications/Pilot_survey.pdf